

УДК 343.293:343.359.2

DOI 10.36919/3041-1149(Print).11.2025.133-140

А. М. Соцький,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри державно-правових дисциплін,

ПВНЗ «Європейський університет»

email: sotskiy_andre@ukr.net

ORCID 0009-0007-0214-0321

АМНІСТІЯ ЯК ПРАВОВИЙ ІНСТИТУТ: ПОДАТКОВО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ І КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Податкова амністія є одним із найбільш суперечливих інститутів податкового права, що викликає численні наукові дискусії та практичне оцінювання. Вона поєднує в собі економічні, правові та соціальні аспекти, будучи своєрідним компромісом між державою та платниками податків. Для України інститут податкової амністії став актуальним у зв'язку із масштабною мінімізацією економіки, низьким рівнем податкової культури та потребою в стабільних бюджетних надходженнях.

Проведено дослідження сутності й правової природи податкової амністії як інституту податкового права та амністії за кримінальним правом України, проведено порівняльний аналіз; досліджено чинне законодавство України, яке регламентує проведення податкової амністії та амністії за кримінальним правом; визначено основні правові наслідки запровадження податкової амністії для держави й платників податків та амністії за кримінальним правом. Зроблено висновок про потребу в удосконаленні правового регулювання цих правових інститутів.

У статті проведено комплексний аналіз правових наслідків запровадження в Україні податкової амністії та амністії за кримінальним правом, оцінювання ефективності й визначення напрямів удосконалення законодавчого регулювання.

Під податковою амністією розуміється спеціальний правовий інститут, що передбачає добровільне декларування фізичними чи юридичними особами своїх доходів та активів, з яких раніше не були сплачені податки, із можливістю легалізації такого майна за умови сплати визначеного збору чи податку.

Наведено критерії порівняння податкової амністії та амністії в кримінальному праві, на підставі чого встановлено про різну правову природу податкової амністії й амністії за кримінальним правом, а також відмічено, що податкова амністія має економіко-фіскальну спрямованість і стосується легалізації доходів, а кримінально-правова амністія переслідує гуманістичні та соціально-правові цілі.

Ключові слова: амністія, податкова амністія, податкове право, кримінальне право, одноразове добровільне декларування, ставка оподаткування доходів.

Постановка проблеми та її актуальність. Податкова амністія є одним із найбільш дискусійних інструментів податкової політики, що поєднує фіскальні, економічні й правові аспекти. В Україні вона запроваджена як спроба легалізувати тіньові доходи громадян, розширити податкову базу та збільшити бюджетні надходження. Водночас практика застосування амністії викликає ряд питань щодо ефективності механізмів декларування, відповідності принципам податкового права, дотримання конституційних гарантій рівності платників податків, а також впливу на податкову культуру суспільства.

Актуальність дослідження зумовлена потребою в комплексному оцінюванні правових наслідків податкової амністії: чи досягаються її задекларовані цілі, які ризики виникають для податкової системи та правопорядку, наскільки інститут амністії узгоджується з міжнародними стандартами й практикою інших держав. В умовах післявоєнного відновлення України питання

детінізації економіки та забезпечення справедливості оподаткування набуває особливого значення, що робить тему статті надзвичайно актуальною як у науковому, так і в практичному вимірах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розгляд відповідної теми свідчить, що поняття «податкова амністія» в теоретичній площині остаточно не сформовано й перебуває у фокусі наукових досліджень багатьох учених різних галузей права, зокрема А. А. Александрової, А. А. Березовського, В. М. Бесчастного, Д. Г. Верещагіна, Г. Н. Горбунова, Н. В. Коломоець, М. П. Кучерявенка, В. С. Малишева, С. Г. Михайленка, Є. С. Назимка, О. Д. Нікітіна, М. С. Резніка, І. В. Стороженка, О. М. Тимченко, О. О. Шарاپової та інших.

Мета статті полягає в здійсненні комплексного аналізу правових наслідків запровадження податкової амністії в Україні, визначенні її впливу на податкову систему та правовідносини між державою й платниками податків, а також у формуванні науково обґрунтованих висновків і пропозицій щодо вдосконалення законодавчого регулювання цього інституту.

Виклад основного матеріалу. У науковій літературі податкову амністію визначають як інструмент добровільного декларування доходів і майна, отриманих у минулому без належного оподаткування, із можливістю звільнення платників від фінансової чи кримінальної відповідальності.

У словнику іншомовних слів термін «амністія» (прощення) визначено як передбачене актом найвищого органу державної влади повне або часткове звільнення від покарання та його правових наслідків і пом'якшення покарання певної категорії осіб, засуджених судом, дотримання й припинення порушеного кримінального переслідування. А також зняття судимості з осіб, що відбули покарання, або звільнення від покарання [1].

Види амністії доцільно розрізняти залежно від галузі права, в якій вона застосовується, і за критеріями класифікації. Амністію у сфері економіко-фінансових відносин між державою та її громадянами доцільно розбити на три основні види: податкова амністія, амністія капіталів (активів), економічна амністія [2, с. 196–198].

Д. І. Голосніченко «податкову амністію» визначає як режим звільнення фізичних та юридичних осіб від юридичної відповідальності за несплату загальнообов'язкових платежів, приховування доходів, якщо відповідні порушники фінансової дисципліни сплатять упродовж строку, який визначається актом про податкову амністію, суми податкових зобов'язань у розмірах, що встановлюються відповідним актом [3, с. 7].

Податкова амністія – це тимчасовий режим, що дає змогу фізичним особам задекларувати свої доходи й активи, з яких раніше не були сплачені податки, без притягнення до відповідальності адміністративної чи кримінальної за несплату податків. По суті, це можливість легалізувати капітали, що перебувають у тіні, сплативши знижену ставку податку. В Україні цей механізм також відомий як одноразове (спеціальне) добровільне декларування. Метою такого заходу є залучення додаткових коштів до державного бюджету та підвищення прозорості фінансових операцій. Це важливий інструмент реалізації принципу справедливого оподаткування [4].

Нині в Україні існує низька податкова культура суспільства, прагнення ухилитися від сплати податків громадян і бізнесу. Тому одним із способів підвищення податкової культури громадян є запровадження одноразового (спеціального) добровільного декларування фізичними особами належних їм активів. Отже, одноразове (спеціальне) добровільне декларування – це особливий порядок добровільного декларування фізичною особою належних їй активів, розміщених на території України та/або за її межами, якщо такі активи фізичної особи були одержані (набуті) такою фізичною особою за рахунок доходів, що підлягали в момент їхнього нарахування (отримання) оподаткуванню в Україні та з яких не були сплачені або сплачені не повним обсягом податки й збори відповідно до вимог законодавства з питань оподаткування та/або міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, та/або які не були задекларовані в порушення податкового та валютного законодавства [5].

На законодавчому рівні податкову амністію запроваджено Законом України від 15 червня 2021 р. № 1539-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо стимулювання детінізації доходів і підвищення культури громадян» [6]. Цим Законом регламентовано механізм одноразового (спеціального) добровільного декларування фізичними особами належних їм активів, що були набуті за рахунок доходів, з яких не були сплачені податки. Норми Закону

спрямовано на детінізацію економіки, підвищення податкової культури та залучення додаткових надходжень до бюджету.

За своєю сутністю процес податкової амністії зводиться до подання одноразової декларації, у такий спосіб громадяни можуть задекларувати свої активи (кошти, рухоме й нерухоме майно, корпоративні права тощо). Одноразове (спеціальне) добровільне декларування проводилося з 1 вересня 2021 року до 1 вересня 2022 року та передбачало сплату збору з одноразового (спеціального) добровільного декларування в порядку, строки й розмірах, встановлених Податковим кодексом України, і виконання інших умов, визначених ПК України [7].

Форму одноразової (спеціальної) добровільної декларації та Порядок подання одноразової (спеціальної) добровільної декларації затверджено наказом Міністерства фінансів України від 02.08.2021 № 439 [8].

Потрібно також відмітити, що Підрозділом 9⁴ визначено особливості застосування одноразового (спеціального) добровільного декларування активів фізичних осіб (п. 8, розділ XX. Перехідні положення Податкового кодексу України), до якого Законом України від 15 серпня 2022 р. було внесено відповідні зміни. Так, ставки оподаткування доходів, які будуть задекларовані в рамках амністії, визначено в таких відсотках: 5 % – загальна ставка, 9 % – для закордонних активів та 2,5 % – для декларування активів у формі облігацій внутрішньої державної позики. Як альтернативу, платник податків може обрати ставку 6 %, 11,5 %, 3 %, відповідно, із сплатою податкового зобов'язання трьома рівними частинами щорічно [9].

Перевагами запровадження податкової амністії потрібно відмітити, по-перше, звільнення від відповідальності за податкові порушення минулих років; по-друге, конфіденційність інформації; по-третє, відсутність кримінальної та адміністративної відповідальності за ухилення від сплати податків у минулому (за умови участі в амністії).

Водночас відмітимо й певні обмеження застосування податкової амністії, що, наприклад, не поширюється на доходи, одержані злочинним шляхом (корупція, наркоторгівля, тероризм тощо); не застосовується до осіб, які перебувають під санкціями; неможливість повторного декларування (одноразовість процедури).

Отже, податкова амністія – це спеціальний правовий інститут, що передбачає добровільне декларування фізичними чи юридичними особами своїх доходів та активів, з яких раніше не були сплачені податки, із можливістю легалізації такого майна за умови сплати визначеного збору чи податку. Її сутність полягає в наданні державою «другого шансу» платникам податків із метою виведення капіталу з тіні, підвищення рівня податкової дисципліни й розширення податкової бази.

Виокремлюють певні функції амністії в податковій сфері:

фіскальна – поповнення централізованих фондів грошових коштів держави за рахунок сплати порушником разового податку або штрафу у фіксованому розмірі від вартості легалізованих активів і надходження податків у майбутньому від легалізованих активів;

регуляторна – зменшення масштабів тіньової економіки та її впливу на суспільне життя в країні;

інвестиційна – залучення в офіційний сектор економіки вільних грошових коштів, зокрема через репатріацію капіталу, які будуть направлені на поживавлення ділової активності;

соціальна – створення правових механізмів формування нових взаємовідносин між громадянами-порушниками й державою («з чистого листа»);

профілактична – підвищення довіри між бізнесом державою та суспільством; профілактика податкових (економічних) правопорушень [10].

Під амністію підпадають активи фізичних осіб, отримані (придбані) за рахунок доходів, з яких не було сплачено відповідних податків або яких не було в належний спосіб задекларовано. Під активами розуміють кошти (зокрема, й електронні гроші), майно та майнові права [11].

Досліджуючи амністію як правовий інститут, потрібно зробити деякі порівняння податкової амністії та амністії в кримінальному праві. Так, податкова амністія – це спеціальна фінансово-правова процедура легалізації доходів і майна, з яких не були сплачені податки, через добровільне декларування та сплату встановленого збору. Амністія в кримінальному праві – це

акт Верховної Ради України, який передбачає повне або часткове звільнення певних категорій осіб від кримінальної відповідальності чи покарання. Причому порядок, умови та принципи застосування амністії в кримінальному праві визначено в Законі України від 01.10.1996 № 392/96-ВР «Про застосування амністії в Україні» [12]. Так, податкова амністія – інститут податкового (фінансового) права, спрямований на відновлення податкової справедливості та залучення коштів у бюджет. Кримінально-правова амністія – інститут кримінального права, який належить до інститутів звільнення від кримінальної відповідальності та покарання.

Податкова амністія застосовується до платників податків (фізичних і юридичних осіб). Амністія кримінальна – до осіб, які вчинили кримінальні правопорушення та відбувають покарання чи перебувають під слідством.

За правовими наслідками податкова амністія спрямована на легалізацію доходів і майна, звільнення від податкової, фінансової чи адміністративної відповідальності за ухилення в минулому. Отже, амністія в кримінальному праві спрямована на звільнення від покарання чи відповідальності; пом'якшення або скорочення строків покарання.

За органами, які ухвалюють рішення, податкова амністія та амністія за кримінальним правом мають певні відмінності. Так, податкова амністія запроваджується законом (наприклад, в Україні – Закон України «Про стимулювання детінізації доходів та підвищення податкової культури громадян» 2021 р.). Кримінально-правова амністія здійснюється виключно Верховною Радою України через ухвалення закону про амністію, наприклад Закон України від 22.12.2016 № 1810-VIII «Про амністію у 2016 році» [13].

Метою податкової амністії є фінансові та економічні складові, наприклад наповнення бюджету, виведення коштів із тіні, підвищення податкової дисципліни тощо. Амністія кримінальна на меті має гуманістичні та соціально-правові цілі, наприклад пом'якшення кримінально-правових наслідків, гуманізація кримінальної політики, соціальна адаптація засуджених тощо.

Отже, основною відмінністю податкової амністії та амністії за кримінальним правом є те, що податкова амністія має економіко-правовий характер і стосується легалізації доходів, а кримінально-правова амністія має правоохоронний характер і стосується звільнення осіб від покарання.

Як приклад податкової амністії в Україні, потрібно привести пільгове розмитнення іномарок (так званих, «євроблях»), яке діяло з 25.11.2018 по 22.02.2019 та принесло до Пенсійного фонду 7,67 млрд грн, а всього було розмитнено на пільгових умовах приблизно 125 тис. автомобілів) [14].

Прикладом амністії за кримінальним правом, на жаль, можна навести приклад аж за далекий 2016 рік. Так, відповідно до Закону України «Про амністію у 2016 році» [13] від покарання було звільнено засуджених до позбавлення волі на певний строк, які на день набрання чинності Закону вже відбули не менше ніж половини строку призначеного покарання та належали до соціально вразливих категорій.

Категорії осіб, до яких станом на 2016 рік було застосовано амністію: неповнолітні на момент вчинення злочину; вагітні жінки та жінки, які мають дітей до 18 років; інваліди I та II групи; особи похилого віку (60+ років для чоловіків, 55+ – для жінок); учасники бойових дій, ветерани війни, військовослужбовці АТО; інші категорії, визначені Законом.

Відповідно до Закону 2016 року амністія не поширювалась на: осіб, засуджених за умисні вбивства, терористичні акти, зґвалтування; тих, хто має дві й більше судимості за тяжкі чи особливо тяжкі злочини; осіб, які після засудження знову вчинили злочин.

Треба відмітити, що рідкісне ухвалення законів України про амністію має кілька причин правового, політичного та соціального характеру. Остання спроба провести амністію так і залишається до сьогодні на рівні проєкту [15]. У проєкті закону було запропоновано застосувати амністію до майже 1 500 засуджених осіб, які належать до соціально вразливих категорій і не становлять значної суспільної небезпеки. Це мала бути традиційна гуманітарна амністія, приурочена до 30-річчя незалежності України.

Підбиваючи підсумки, слушним, на нашу думку, є наведення критеріїв порівняння податкової амністії та амністії в кримінальному праві (табл. 1).

Таблиця 1

Критерій порівняння	Податкова амністія	Амністія в кримінальному праві
Правова природа	Інститут податкового (фінансового) права	Інститут кримінального права
Сутність	Добровільне декларування доходів і майна, з яких не сплачено податки, зі сплатою збору	Звільнення певних категорій осіб від кримінальної відповідальності або покарання
Мета	Фіскальна та економічна: легалізація доходів, наповнення бюджету, виведення коштів з тіні	Гуманістична та соціально-правова: пом'якшення кримінальної репресії, ресоціалізація засуджених
Суб'єкти	Платники податків (фізичні та юридичні особи)	Особи, які вчинили кримінальні правопорушення
Орган, що ухвалює рішення	Верховна Рада України ухвалює закон про податкову амністію; застосовується органами ДПС України	Верховна Рада України ухвалює закон про амністію; застосування здійснюють суди та органи виконання покарань
Правові наслідки	Легалізація активів; звільнення від податкової, фінансової чи адміністративної відповідальності за минулі порушення	Звільнення від покарання, скорочення строку або зняття судимості
Добровільність	Участь платників добровільна (подання одноразової декларації)	Застосовується автоматично до визначених категорій осіб
Обмеження	Не поширюється на доходи злочинного походження (корупція, тероризм тощо)	Не застосовується до тяжких та особливо тяжких злочинів, передбачених законом
Частота застосування	Має бути одноразовою, інакше знижує податкову дисципліну	Застосовується періодично з гуманітарних міркувань (наприклад, у зв'язку з державними чи суспільними подіями)

Отже, потрібно відмітити, що податкова амністія та амністія в кримінальному праві мають різну правову природу: перша належить до податкового (фінансового) права, друга – до кримінального. Податкова амністія має економіко-фіскальну спрямованість і стосується легалізації доходів, тоді як кримінально-правова амністія переслідує гуманістичні та соціально-правові цілі. Податкова амністія застосовується добровільно платниками податків; кримінальна амністія має автоматичний характер для визначених законом категорій осіб. Наслідки податкової амністії пов'язані з фінансовою легалізацією активів і звільненням від податкової відповідальності, тоді як наслідки кримінальної амністії – це звільнення від покарання або пом'якшення його заходів. Обидва інститути мають винятковий характер і не повинні застосовуватись надто часто, оскільки це знижує рівень правової дисципліни та довіри до правової системи.

Висновки

1. Податкова амністія є специфічним інструментом податкової політики, який поєднує в собі ознаки фінансово-правового та соціально-економічного механізму легалізації доходів. Вона спрямована на детінізацію економіки, збільшення податкових надходжень і зміцнення довіри між державою і платниками податків.

2. Запроваджена в Україні модель одноразового добровільного декларування має як позитивні, так і негативні наслідки. З одного боку, вона створює умови для легалізації доходів і майна громадян, з іншого – породжує ризики зниження податкової дисципліни через відчуття несправедливості серед сумлінних платників. Закон України № 1539 заклав правові засади податкової амністії як інструменту детінізації доходів і формування культури добровільної сплати податків. Його ефективність значною мірою залежить від рівня довіри суспільства до держави, прозорості процедур та стабільності податкової політики. За позитивним сценарієм цей механізм може стати імпульсом для легалізації капіталу та наповнення бюджету, однак під час надмірного повторного застосування амністія ризикує перетворитися на чинник підриву податкової дисципліни.

3. Аналіз правових наслідків амністії свідчить про її обмежену ефективність: фінансовий результат не повною мірою відповідає очікуванням, а вплив на податкову культуру залишається неоднозначним. Водночас амністія може розглядатися як інструмент стимулювання економічної активності в кризових умовах.

4. Подальші дослідження в цій сфері мають бути зосереджені на оцінюванні довгострокових наслідків податкової амністії для правової системи, інвестиційного клімату та формування нової податкової культури в українському суспільстві.

5. Правові наслідки амністії в Україні підтверджують потребу в її вдосконаленні й обмеженні повторного застосування. Перспективним напрямом є створення умов, за яких амністія не стане винятком, а загальні податкові правила – стабільними та справедливими.

6. Податкова амністія й амністія в кримінальному праві, попри спільну назву, мають різну правову природу, мету та наслідки. Податкова амністія є інструментом фінансового права, спрямованим на легалізацію доходів і майна та підвищення податкової дисципліни, тоді як кримінально-правова амністія є проявом гуманізації кримінальної політики й застосовується для звільнення певних категорій осіб від кримінальної відповідальності чи покарання. Обидва інститути мають винятковий характер і можуть бути ефективними лише за умови чіткої регламентації та обмеженого використання, щоб не підірвати довіру до правової системи й стимулювати дотримання законності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Словник іншомовних слів. Перше видання / за ред. О. С. Мельничука. Київ : Головна редакція «Українська радянська енциклопедія», 1974. 776 с. URL : <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/m/s2.pl?Article=1218&action=show>
2. Лисецька Н. М. Світова практика впровадження податкових амністій: досвід для України. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України*. 2020. № 1–2. С. 192–207.
3. Голосніченко Д. І. Кримінологічні проблеми боротьби з порушеннями податкового законодавства України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук. Київ, 1998. 20 с.
4. Як працює податкова амністія в Україні: юридичні нюанси. URL : <https://justice.dp.ua/ua/yak-prasuyuє-podatкова-amnistiya-v-ukrayini-yuridichni-nyuansi/>
5. Легалізація активів платників податків шляхом одноразового спеціального добровільного декларування. URL : <https://dp.tax.gov.ua/media-ark/local-news/print-495027.html>
6. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо стимулювання детінізації доходів і підвищення культури громадян : Закон України від 15.06.2021 № 1539-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1539-20#Text>
7. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
8. Про затвердження форми одноразової (спеціальної) добровільної декларації та Порядку її подання : наказ Міністерства фінансів України від 02.08.2021 № 439. URL : <https://tax.gov.ua/baneryi/odnorazove-dobrovolilne-deklaruvannya/normativno-pravovi-akti/76033.html>
9. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо звільнення від оподаткування благодійної допомоги, виплаченої на користь членів сімей поранених та загиблих учасників бойових дій під час участі у відсічі збройній агресії та забезпеченні національної безпеки України : Закон України від 15.08.2022 № 2516-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2516-20#n25>
10. Фрадинський О. А. Податкова амністія в Україні: особливості здійснення та результати. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2023. № 1 (127). С. 122. URL : http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2023/1_2023/20.pdf
11. Податкова амністія: основні правила та нюанси. URL : <https://lcf.ua/news/podatкова-kapitaliv-osnovni-pravila-ta-nyuansi/>

12. Про застосування амністії в Україні : Закон України від 01.10.1996 № 392/96-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/96-%D0%B2%D1%80#Text>
13. Про амністію у 2016 році : Закон України від 22.12.2016 № 1810-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1810-19#Text>
14. Про внесення змін до Митного кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо ввезення транспортних засобів на митну територію України : Закон України від 08.11.2018 № 2612-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2612-19>
15. Проект Закону про амністію з нагоди 30-ї річниці незалежності України від 16.03.2021 № 5249-1 URL : <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/CardByRn?regNum=5249-1&conv=9>

REFERENCES

1. Slovyk inshomovnykh sliv (1974) [Slovyk inshomovnykh sliv]. 1-e vydannia / za red. O. S. Melnychuka. Kyiv : Holovna redaktsiia «Ukrainska radianska entsyklopediia», 1974. 776 p. URL : <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/m/s2.pl?Article=1218&action=show> [in Ukrainian].
2. Lysetska, N. M. (2020). Svitova praktyka vprovadzhennia podatkovykh amnistii: dosvid dlia Ukrainy [Svitova praktyka vprovadzhennia podatkovykh amnistii: dosvid dlia Ukrainy]. *Zbirnyk naukovykh prats Universytetu derzhavnoi fiskalnoi sluzhby Ukrainy*. № 1–2, 192–207 [in Ukrainian].
3. Holosnichenko, D. I. (1998). Kryminolohichni problemy borotby z porushenniamy podatkovoho zakonodavstva Ukrainy [Criminological problems of combating violations of tax legislation of Ukraine] : author's abstract of dissertation ... candidate of legal sciences. Kyiv. 20 p. [in Ukrainian].
4. Yak pratsiuie podatкова amnistiiia v Ukraini: yurydychni niuansy [How does tax amnesty work in Ukraine: legal nuances]. URL : <https://justice.dp.ua/ua/yak-pracyuye-podatкова-amnistiya-v-ukrayini-yuridichni-nyuansi> [in Ukrainian].
5. Lehalizatsiia aktyviv platnykiv podatkov shliakhom odnorazovoho spetsialnoho dobrovilnoho deklaruvannia [Legalization of taxpayers' assets through a one-time special voluntary declaration]. URL : <https://dp.tax.gov.ua/media-ark/local-news/print-495027.html> [in Ukrainian].
6. Law of Ukraine on Amendments to the Tax Code of Ukraine on Stimulating Income De-Shading and Improving Citizens' Culture dated 06/15/2021 No. 1539-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1539-20#Text> [in Ukrainian].
7. Tax Code of Ukraine dated 12/02/2010 No. 2755-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> [in Ukrainian].
8. Order of the Ministry of Finance of Ukraine on approval of the form of a one-time (special) voluntary declaration and the Procedure for its submission: dated 02.08.2021 No. 439. URL : <https://tax.gov.ua/baneryi/odnorazove-dobrovilne-deklaruvannya/normativno-pravovi-akti/76033.html> [in Ukrainian].
9. Law of Ukraine on Amendments to the Tax Code of Ukraine and Other Laws of Ukraine Regarding the Exemption from Taxation of Charitable Assistance Paid to Family Members of Wounded and Deceased Participants of Hostilities While Participating in Repelling Armed Aggression and Ensuring the National Security of Ukraine dated 15.08.2022 No. 2516-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2516-20#n25> [in Ukrainian].
10. Fradynskiy, O. A. (2023). Podatkova amnistiiia v Ukraini: osoblyvosti zdiisnennia ta rezultaty [Tax amnesty in Ukraine: features of implementation and results]. *Derzhava ta rehiony. Seriia: Ekonomika ta pidpriemnytstvo*. № 1 (127), 122. URL : http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2023/1_2023/20.pdf [in Ukrainian].
11. Podatkova amnistiiia: osnovni pravyla ta niuansy [Tax amnesty: basic rules and nuances]. URL : <https://lcf.ua/news/podatкова-kapitaliv-osnovni-pravila-ta-nyuansi/> [in Ukrainian].
12. Law of Ukraine on the application of amnesty in Ukraine dated 01.10.1996 No. 392/96-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/96-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].
13. Law of Ukraine on Amnesty in 2016 dated 22.12.2016 No. 1810-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1810-19#Text> [in Ukrainian].

14. Law of Ukraine on Amendments to the Customs Code of Ukraine and Certain Other Legislative Acts of Ukraine Regarding the Import of Vehicles into the Customs Territory of Ukraine dated 08.11.2018 No. 2612-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2612-19> [in Ukrainian].

15. Draft Law on Amnesty on the occasion of the 30th anniversary of Ukraine's independence dated 16.03.2021 No. 5249-1 URL : <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/CardByRn?regNum=5249-1&conv=9> [in Ukrainian].

A. M. Sotsky. AMNESTY AS A LEGAL INSTITUTION: TAX AND LEGAL ASPECTS AND CRIMINAL AND LEGAL ASPECTS

Tax amnesty is one of the most controversial institutions of tax law, giving rise to numerous academic debates and practical assessments. It combines economic, legal, and social aspects, serving as a kind of compromise between the state and taxpayers. For Ukraine, the institution of tax amnesty has become relevant due to the large-scale shadow economy, low level of tax culture, and the need for stable budget revenues.

A study of the essence and legal nature of tax amnesty as an institution of tax law and amnesty under criminal law in Ukraine was conducted, and a comparative analysis was performed. The current legislation of Ukraine regulating tax amnesty and amnesty under criminal law was examined; The main legal consequences of the introduction of tax amnesty for the state and taxpayers and amnesty under criminal law were determined. A conclusion was made about the need to improve the legal regulation of these legal institutions.

The article provides a comprehensive analysis of the legal consequences of introducing tax amnesty and criminal amnesty in Ukraine, assesses their effectiveness, and identifies areas for improvement in legislative regulation.

Tax amnesty is understood as a special legal institution that provides for voluntary declaration by individuals or legal entities of their income and assets on which taxes have not previously been paid, with the possibility of legalizing such property subject to payment of a specified fee or tax.

The article presents criteria for comparing tax amnesty and amnesty in criminal law, on the basis of which the different legal nature of tax amnesty and amnesty under criminal law is established, and it is noted that tax amnesty has an economic and fiscal focus and concerns the legalization of income, while criminal amnesty pursues humanistic and socio-legal goals.

Key words: amnesty, tax amnesty, tax law, criminal law, one-time voluntary declaration, income tax rate.